

Krzyż Wolności i Solidarności

<https://kwis.ipn.gov.pl/kwi/uroczystosci/31738,45-rocznica-rejestracji-NSZZ-Solidarnosc-spotkanie-Dam-i-Kawalerow-Krzyza-Wolnos.html>
11.10.2026, 02:38

45. rocznica rejestracji NSZZ „Solidarność” – spotkanie Dam i Kawalerów Krzyża Wolności i Solidarności w Kielcach

30 kwietnia 2026 roku zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Krzysztof Szwagrzyk wręczył Krzyże Wolności i Solidarności działaczom opozycji niepodległościowej z lat 1956–1989.

Uroczystość, odbywająca się w Filharmonii Świętokrzyskiej w Kielcach, stanowi część obchodów 45. rocznicy rejestracji Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Jest to wyraz hołdu dla uczestników opozycji antykomunistycznej, którzy poprzez swoją działalność przyczynili się do powstania i rozwoju ruchu „Solidarność” oraz do przemian demokratycznych w Polsce.

W wydarzeniu wzięli udział m.in. dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk, dyrektor krakowskiego Oddziału IPN dr hab. Filip Musiał, naczelnik Delegatury IPN w Kielcach dr Robert Piwko oraz przedstawiciele władz samorządowych i środowisk „Solidarności”.

Podczas uroczystości zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Krzysztof Szwagrzyk w imieniu Prezydenta RP wręczył byłym działaczom opozycji antykomunistycznej Krzyże Wolności i Solidarności:

– Odznaczenie wręczane jest w uroczystych okolicznościach, w pięknym miejscu. Odbywa się to według określonej procedury, przy hymnie Rzeczypospolitej, z oficjalnymi przemówieniami.

Ale zdarzają się uroczystości, gdy odznaczenia wręczane są w zupełnie innych warunkach. Gdzieś w zaciszu szpitalnej sali, czasem w maleńkim domu na skraju wsi, której próżno szukać na mapach. W każdych jednak warunkach, w każdych okolicznościach, ceremonii towarzyszy wypowiedzenie wobec osoby odznaczonej określonej formuły: w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej wręczam Pani, wręczam Panu Krzyż Wolności i Solidarności. Często pada wówczas odpowiedź, która nie jest przyjęta w żadnej procedurze. Słyszemy – Bóg zapłać! Chwała Ojczyźnie!, a słowem tym towarzyszą łzy.

Odznaczeni:

- Stanisław Marcin Kusiński
- Krzysztof Wojciech Mika
- Leszek Antoni Kotfis

Podczas gali została zaprezentowana wystawa w foyer Sceny Kameralnej Filharmonii Świętokrzyskiej. Ekspozycja pokazuje dzieje Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Do historii tej organizacji nawiązywał także wykład dr Marzeny Grosickiej z Delegatury IPN w Kielcach, zatytułowany „Wkład świętokrzyskiej »Solidarności« w demokratyczne zmiany w Polsce”.

* * *

Krzyż Wolności i Solidarności został ustanowiony przez Sejm 5 sierpnia 2010 r. Po raz pierwszy przyznano go w czerwcu 2011 r. przy okazji obchodów 35. rocznicy protestów społecznych w Radomiu. Krzyż nadawany jest przez Prezydenta RP, na wniosek Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, działaczom opozycji wobec dyktatury komunistycznej, za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowanie praw człowieka w PRL. Źródłem uchwalenia Krzyża Wolności i Solidarności jest Krzyż Niepodległości z II RP.

Wydarzenie zostało objęte Patronatem Honorowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Karola Nawrockiego.

RP
Patronat Honorowy
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
Karola Nawrockiego

Marzena Grosicka: NSZZ „Solidarność” z perspektywy małego zakładu pracy

Wielomilionowy związek tworzyły załogi wielkich stoczni, ale także niewielkich zakładów pracy, które równie mocno zaangażowały się w proces demokratyzacji życia społecznego.

Jeden z pierwszych Komitetów Założycielskich NSZZ „Solidarność” w woj. kieleckim powstał w niewielkim Biurze Studiów i Projektów Przemysłowych Urządzeń Elektrycznych Elektroprojekt. Zakład ten istniejący w Kielcach od 1970 r. zatrudniał kilkadziesiąt osób. W całej Polsce znajdowało się 10 oddziałów Elektroprojektu, a centrala mieściła się w Warszawie.

Tworzenie struktur „Solidarności”

Bogumiła Ruzikowska, pracująca w kieleckim Biurze od 1978 r. wspomina ten czas następująco:

„Jak wszyscy w kraju, z wielkim napięciem i niepokojem śledziliśmy w Elektroprojekcie wydarzenia w Stoczni Gdańskiej. Po podpisaniu porozumień stoczniowców z władzami byliśmy w euforii, pełni nadziei i siły do tworzenia lepszej Polski. (...) W pierwszych dniach września pojechałam do Wrocławia do Władysława Frasyniuka po jakiegokolwiek informacji. Drogę do pana Frasyniuka wskazał mi kolega z Elektroprojektu we Wrocławiu, pierwszy sekretarz tamtejszej organizacji partyjnej PZPR”.

Marian Jaworski, również pracownik zakładu, dodaje:

„Tą drogą otrzymywaliśmy na bieżąco wszelkie informacje o sposobie zakładania struktur nowych związków zawodowych. Ponieważ taką praktyczną wiedzę dysponowaliśmy jako pierwsi w Kielcach, to zaraz zrobił się wokół nas wielki ruch”.

W materiałach Służby Bezpieczeństwa znajduje się informacja, że 3 września 1980 r. na terenie kieleckiego Elektroprojektu wystąpił:

„nastrój niezadowolenia na tle płacowym i niewłaściwej organizacji pracy”.

Według notatek sporządzonych przez funkcjonariuszy Bogumiła Ruzikowska „nakłaniała pracowników do powołania Wolnych Związków Zawodowych”. Rozmawiała osobiście z poszczególnymi osobami i proponowała wstąpienie do związków. Wśród obecnych tego dnia w pracy 61 pracowników tylko pięć osób nie wyraziło na to zgody.

4 września przez radiowęzeł kieleckiego Elektroprojektu nadany został komunikat o mającym nastąpić tego dnia zebraniu wszystkich pracowników. Celem spotkania miało być wybranie

tymczasowego komitetu organizacyjnego nowych związków. Podczas spotkania wszyscy pracownicy opowiedzieli się za utworzeniem niezależnych związków i wybrali reprezentację. Przewodniczącym komitetu organizacyjnego został Włodzimierz Haberko, zaś członkami Bogumiła Ruzikowska, Marian Jaworski, Zdzisław Sochocki i Zdzisław Bucki.

Działalność związkowa rozwijała się bardzo szybko. W 1981 r. istniała już wielomilionowa „Solidarność” z zarejestrowanym statutem. Zaczęto wcielać go w życie, przeprowadzając wolne i powszechne wybory do wszystkich struktur związku, począwszy od komisji zakładowych poprzez zarządy regionów, aż po Komisję Krajową „S”.

I Walny Zjazd Delegatów

Wybory delegatów na I Walny Zjazd Delegatów Regionu Świętokrzyskiego NSZZ „Solidarność” odbywały się według demokratycznych procedur. Jeden delegat miał reprezentować 500 członków związku. Niewielkie zakłady pracy musiały więc wspólnie wybierać przedstawicieli. Z uwagi na fakt, że w Elektroprojekcie do „Solidarności” zapisanych było około 80 osób, jednego delegata musiało wybierać kilka niewielkich zakładów pracy, tak aby w sumie był on przedstawicielem 500 osób. Delegatem reprezentującym m.in. Elektroprojekt został Marian Jaworski.

I WZD odbył się w dwóch turach – 20, 22 i 26 czerwca, oraz 4-5 lipca 1981 r. Uczestniczyło w nim 499 delegatów z całego regionu. W trakcie zjazdu odbyły się m.in. wybory nowego zarządu regionu. Jako kandydat na przewodniczącego zgłoszony został także Jaworski. Reprezentant niewielkiego zakładu, nieznan w regionie, nie miał jednak wielkich szans na zwycięstwo. W wyborach startowało 14 osób, część z nich zasiadała już w strukturach regionalnej „Solidarności” i pełniła ważne funkcje. Demokratyczne zasady wybierania władz związkowych dawały jednak równe szanse wszystkim kandydatom. Każdy z nich mógł zaprezentować się w 10-minutowej wypowiedzi, później delegaci zadawali pytania. Wypowiedź Jaworskiego tak się spodobała delegatom, że znalazł się w drugiej turze wyborów, które ostatecznie wygrał.

Objęcie stanowiska przewodniczącego zarządu regionu przez osobę z tak małego zakładu pracy, nienależącą dotychczas do struktur regionalnych było zaskoczeniem dla wszystkich. Obserwacja prowadzona była nieustannie, a poczynania przewodniczącego analizowane na bieżąco. W przygotowanym przez SB wykazie delegatów na I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” pojawiają się zdecydowanie ostrzejsze oceny Jaworskiego:

„w swej działalności wyróżnia się wielką agresywnością. Wrogo ustosunkowany do partii”.

W zarządzie regionu, w charakterze pracownika administracyjnego zatrudniona została również Bogumiła Ruzikowska.

[Czytaj artykuł Marzeny Grosickiej NSZZ „Solidarność” z perspektywy małego zakładu pracy na portalu przystanekhistoria.pl](#)

Polecamy materiały Instytutu Pamięci Narodowej:

- [NSZZ „Solidarność” – publikacje bezpłatne](#)
- [Encyklopedia Solidarności – tomy 1-5](#)
- [„Biuletyn IPN” nr 7-8/25 – Solidarność ma 45 lat](#)
- Broszury IPN do pobrania: [Opozycja demokratyczna i czas Solidarności](#)

PLIKI DO POBRANIA

[Biogramy odznaczonych \(docx, 13.69 KB\) 30.04.2026 15:15](#)